

NESMRTNA DUŠA KNJIG ALI – HUMANISTIČNE KNJIGE NIKOLI NE ZASTARIJO

Pogovor s knjižničarjem, publicistom, prevajalcem in gledališkim človekom Jarom Dolarjem

Vladimir Gajšek

Evropska kultura, slovenska kulturnost, slovenska nacija... Jara Dolarja sem poznal... od kdaj? Preprosto sva se razumela, prijateljevala, oba neverjetna knjigoljuba... Dolarjev oče Anton, Maistrov borec, je bil soborec mojega dedka Ivana Gajška¹, sicer pa profesor latinščine in grščine mojemu očku Avgustu Gajšku... Že zato sva bila tudi z Jarom Dolarjem, po svoje tudi s kronistom mesta Maribora, velika prijatelja – ne glede na razliko v letih ali po interesih. To pristno prijateljstvo se ni oziralo ne na politiko ne na ženske ne na denar: tri teme, o katerih nisva nikoli posebej govorila, razen ko sva zabavljala na »klasičen« način čez Joklovo »via facti« ali ob drugih abotnih prečitnih lokalnih občinarskih ali republiških prismođarijah, toda ob dokaj nevarno robnih neumnostih. V letih sva se pogovarjala z Jarom Dolarjem ne le o knjigah in knjižnicah, ne le o razumniškem medsebojnem zavezištvu, ampak tudi o pisanosti, o Brižinskih spomenikih, o slovenskih literarnih klasikih in drugih znamenitih osebnostih, o narodnokulturnem bogastvu in narodnem značaju zlasti kulturnega slovenstva, o lepoti slovenskega jezika, o tveganjih, nazadnje pa mi je pravil, kako je v Kamniku urejal samostansko knjižnico..., nejeveren, toda veren. Imel se je za »komunista«, pa ni bil aristotelovec ne averroist, ko je deloval skupaj z redovniškimi brati in patri ter se je z njimi ujel... - v duhu knjige, ne pa v duhu črke, ko je primeroma dobrim dušam urejal samostanske knjižnice. Za Jara Dolarja skupaj s Tomažem Akvinskim nihče ne bi mogel reči: *Timeo hominem unius libri...*

Jaro Dolar je še poznal tudi predvojni Maribor, ki ga je doživljal otroško in mladostniško ne le v prevratniških letih po 1. svetovni vojni, ampak tudi socialno-ljudsko in ljubeče, celo po »ruskih« vzorih, čeprav se s tem ni nikoli postavljaj, celo nekoliko nerodno mu je bilo, ker se je nekđaj postavljaj z »revolucionarnostjo«... Jaro Dolar je imel rad knjige in ljudi – in s tem je vse povedano. Slovensko nacionalno zavest je gojil Jaro Dolar vseskozi kulturno in knjižno, torej v prvi vrsti – jezikovno. Na koncu koncev se je posvetil knjižničarstvu... Tako je kot odličn poznavalec kulturnih razmer, slavistike, knjižnosti, gledališča, umetnostne zgodovine in zgodovine prav Jaro Dolar deloval sprva kot časnikar in urednik, pisal je o slovenskih in tujih dramatikih, gledališke in literarne kritike, v letih 1946 do 1957 je bil upravnik SNG Maribor, za mariborsko gledališče je prevedel nad 25 dram in pomagal povsod pri izgradnji porušenega oziroma zbombardiranega rojstnega mesta, ko je tudi deloval hkrati ljudskoprosvetno, potlej se je posvetil bibliotekarstvu in vodil Študijsko knjižnico v Mariboru, v letih 1964 do 1976 do upokojitve pa je bil ravnatelj Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, pripravil številne knjižne razstave in uredil nekatere samostanske in druge knjižnice ali literarne spominske sobe, predaval je na Pedagoški akademiji v Mariboru in Ljubljani, imel je vrsto funkcij v Društvu slovenskih bibliotekarjev in Društvu slovenskih pisateljev... Že kot knjižničar je bil Jaro Dolar tudi zaveznik književnikov. Večkrat Jaro Dolar kakor ni mogel razumeti, da ne obvladajo ljudje knjižničarstva in da niso sistematični, kakor da bi bili, čeprav kulturni, nekako cepljeni proti bibliotekarskemu urejanju.

Po dvojni preselitvi, namreč sprva iz mariborskega gradu v Kazino SNG, so na Dan dela, 1.5.1952, slovesno odprli prostore Študijske knjižnice v poslopju na vogalu Prešernove in Partizanske ceste, pod ravnateljstvom pesnika, publicista, urednika, knjižničarja, znamenitega Rušana Janka Glazerja, očeta pesnice in slavistke Alenke Glazer, z njegovo upokojitvijo leta 1959 se je tako sklenilo prvo obdobje razvoja Študijske knjižnice, začelo pa se je novo obdobje razvoja Visokošolske in študijske knjižnice; leta 1960 je ravnatelj Visokošolske in študijske knjižnice Mariboru, Jaro Dolar, načrtal nadaljnjo smer Študijske knjižnice in zapisal, da mora biti na voljo razvijajočemu se mariborskemu visokemu šolstvu; za njim je razvoj knjižnice v ugledno visokošolsko ustanovo v obdobju 1965-1989 uspešno usmerjal umnik ravnatelj Bruno Hartman, vse do leta 1975, ko je ta knjižnica kot enakopravna soustanoviteljica podpisala sporazum o združitvi z Univerzo v Mariboru in dobila ime Univerzitetna knjižnica Maribor; ob teh imenih bi se vprašal, kdo so bili v mariborski literarnosti ali v knjižničarstvu kakorkoli Pavel Turner, Franc Kovačič, Franjo Baš ali sicer knjižničar in arhivar Avguštin Stegenšek, kdo spet Breda Filo, Stanislav Kos, Bernard Rajh, Zlata Kert in drugi, ki so mi in nam sposojali knjige ter nas oskrbovali z ustrežno literaturo v 1. nadstropju omenjene knjižnice... Bruno Hartman² je na mojo prošnjo naročal tudi filozofske knjige, ki jih Študijska knjižnica ni premogla... Breda Filo, žena slavista Jožeta Fila, je bila latinistka in sva včasih iskala kakšno besedo tudi v [Encyclopedia Britannica](#) in v drugih slovarjih pa enciklopedijah – na primer pojem pojem politične desnice ali levice in sredincev..., ko so ji oči zablislile za zlatimi očali, črnolaska Zlata Kert je bila zmerom nekoliko zresnjena in ustrežljivo natančna, tudi ko sem poprosil za »prepovedano« literaturo, ki jo je tiho in kakor »socialistično« zaupno prinesla kakor pod roko (da imajo tudi take knjige iz politične emigracije, mi je zaupno - v francoščini - povedal prijatelj, znani profesor in pevec Jože Karba), uglajeni Bernard Rajh je med drugim sourejal kulturno in literarno revijo *Dialogue*... in bil z mano v uredniškem svetu itd. V intelektualnem, kulturnem, zlasti pa v literarnem zavezništvu so se knjižničarji ravnali po svojem – tedaj še nenapisanem, a veljavnem – etičnem kodeksu.³

Včasih se mi zdi v informacijski družbi in v multikulturni globalizaciji, kakor da slovenski bibliotekarji nadaljujejo vzorno delo Jara Dolarja, tudi izraženo v *Manifestu Zveze bibliotekarskih društev Slovenije o razvoju slovenskega knjižničarstva*.⁴ – Knjiga je naposled v spominu človeštva tudi kulturni spomenik. Je izraz tistega evropskega in svetovnega humanizma, ki izraža kulturno povezavo med različnimi jeziki, narodi, knjižnostmi in bibliotekarsko stroko posebej, nasploh pa razvija kulturno politiko v razumevanju knjige. Lahko bi se nemara ob bibliotekarsko doslednem Jaru Dolarju skliceval na Statut Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, zlasti v II.⁵, torej v namenu, vlogi in nalogah zveze, saj je bil zavzet za organizirano in strokovno izpopolnjeno delo slehernega knjižničarja ali knjižničarke.

V spominu na prijatelja Jara Dolarja se izraža spomin tistega knjižnega, omikanega in olikanega, a tudi pokončnega in nacionalno zavednega človeštva, segajočega od prvih črkovanj in slikanic do visokih traktatov in znanstvenih študij ali do starih debelih knjig ter knjižic in knjižnih spomenikov... V *Katedri*, listu slovenskih študentov, kjer sem bil kulturni urednik, sem leta 1970 objavil pogovor s spoštovanim in dobrim prijateljem Jarom Dolarjem:

Humanistične knjige nikoli ne zastarijo

(pogovor s profesorjem Jarom Dolarjem, ravnateljem Narodne univerzitetne knjižnice v Ljubljani)

Profesor Jaro Dolar je prijazno razgiban, duhovit, a zmerom strpno trezen človek. S svojim mirnim, pa izkušenim nasmehom kritično, živahno, a hkrati mirno vzporeja v okolju nekak red, občutek temeljnosti. Niti v besedah niti v gestah ni suhoparen. Nasprotno: deluje plastično, jedrnato, iskreno.

Zelo razgibani ste, sočasno pa mirni. To potrjuje, da je tako teklo tudi vaše življenje. Povejte kaj o njem!

Jaro Dolar: Rodil sem se 23. junija 1911 v Mariboru, gimnazijo sem obiskoval v rodnem mestu, v Ljubljani pa sem končal oddelek slavistike. Najprej sem bil po študiju brez posla, zato sem bil novinar, zatem pa urednik tednika Edinost (1938 leta), dokler ga ni cenzura zadušila. Spet sem bil brez posla: potem sem se vpisal na zagrebško univerzo, kjer sem nameraval promovirati z doktorsko disertacijo »Socialni motivi v slovenski pripovedni pesmi«. Vojna je bila tu, vse je šlo po vodi. Ob raziskovanju sem izgubil približno kubični meter papirja, zapiskov. Med vojno sem se preživljal kot računovodja, dokler nisem prišel v zapor, iz katerega me je rešila osvoboditev Zagreba. V zaporu »Savska cesta« sta bila v istem času zaprta še Ferdo Filipič⁵ in Janez Gradišnik. Po vojni sem bil novinar pri »Vestniku« mariborskega okrožja, tri tedne profesor ruščine na klasični gimnaziji v Mariboru, deset let pa sem opravljal različne funkcije v mariborskem gledališču: bil sem tajnik, dramaturg, direktor, režiser, upravnik in urednik Gledališkega lista. Potem sem bil ravnatelj študijske knjižnice v Mariboru, kjer sem se pri prof. Janku Glazerju izučil »obrta«. Zadnjih sedem let pa sem ravnatelj NUK v Ljubljani.

Šli ste skozi različne generacije. Kako je z vašo generacijo?

Prof. Dolar: Moj prijatelj Ivo Brnčič jo je imenoval »generacija pred zaprtimi vrati«. Po diplomi smo bili skoro vsi brez posla, iskali smo pota v različne poklice. Tako sem se osebno rešil v časnikarstvo, ker zaradi puntarskega slovesa nisem mogel računati na državno službo. Kot devetnajstleten študent sem poskrbel za senzacijo v Mariboru, kjer so me kot člana znane nacionalno zavedne družine peljali dopoldne skozi najbolj prometne ulice.

Je bila tista doba na eni strani amoralna, razpadajoča, krvava, kolikor bolj je bila na drugi strani wagnerjaska, filistrska in odločna?

Prof. Dolar: O tem nisem veliko razmišljal, bil pa sem prepričan, da je družba, v kateri smo takrat odraščali bila obsojena na propad in jo je bilo treba uničiti.

Ste bili tedaj anarhist?

Prof. Dolar: Ne bi rekel. Treba bi se bilo domeniti za pojem anarhista. Menim, da smo imeli takrat jasen cilj pred seboj. To je bila organizirana družba, ki smo si jo zamislili.

Ste torej nastopali predvsem proti klerikalizmu in filistrskemu licemerstvu? Je bilo to?

Prof. Dolar: Bil sem komunist, bil sem proti vsemu, in kot tak načrtoval raj na zemlji.

Ali niste trezno igrali »šaha«? Zanešenjaštvo ali diplomacija?

Prof. Dolar: Ne, nisem igral. Mogoče so ga moji kolegi bolje igrali kot jaz. Seveda pa sem mnogo študiral: Engelsa in Marxa. Z muko sem se prebijal skozi Kapital, ker sem bil prepričan, da je greh, če ga ne preberem in me je bilo nemalo sram, ker ga nisem razumel.

Ko sva pri marksizmu: kakšen je danes odmik vzhodnega bloka od »humanističnega marksizma«?

Prof. Dolar: Ko sem se pred dobrim mesecem vrnil iz SZ, sem nameraval napisati reportažo »Dežela, o kateri sem sanjal štirideset let«. Pred leti, v avgustovskih dogodkih, pa sem bil skupaj z nekaterimi Čehi in priznati moram, da me je njihova tragedija tudi osebno prizadela, saj sem se šele tedaj zavedel, da po materi pripadam temu narodu.

Kaj je z generacijami danes? Kako bi označili problem vaše in naše generacije? Je med njimi kaj skupnega?

Prof. Dolar: Da. Mnogo. Je nek protest proti obstoječemu stanju. Mladina ne sme biti zadovoljna s tem, kar je. Če je že pri tem nekaj poze, ne smemo tega preveč zameriti. Sam se – iz senzacije – spomnim, da mi je stražnik sicer skušal skriti verigo, da pa sem ponosno dvignil roke tako visoko, da me je vsakdo lahko videl. Danes me je te poze malce sram, zdi pa se mi, da je bilo takrat moje ravnanje naravno, kakor je naraven marsikateri današnji protest.

Vprašanje o slovenskem narodu in nacionalni politiki je splet sil aktualno. Kaj mislite o tem?

Prof. Dolar: Spet se spominjam precejšnjih sporov, ki sva jih imela z očetom. Za očeta je bila stara Jugoslavija nekaj tako bistveno novega, da se z mojo kritiko takrat nikakor ni hotel in mogel strinjati. Zanj je bilo dejstvo, da lahko govori slovensko v konferenčni sobi in pred dijaki, nekaj tako velikega, da so se mu zdeli moji protesti zoper družbo naravnost bogokletni. Morda bo tudi današnja generacija našla takšne »bogokletne« kritike vsega tistega, kar imamo mi za veliko pridobitev. Slovenstvo je za vsakogar izmed nas marsikdaj preboleče jedro, okoli katerega se vrtijo naše misli in čustva. Gnusi pa se mi šovinizem, ki govori o »Bizantincih« in »Balkancih«.

Na kongresu knjižničarjev ste omenili, da humanistične knjige nikoli ne zastarijo. Kakšen je odnos humanizma do znanosti?

Prof. Dolar: Ta stavek ima dva smisla: najprej bibliotekarski, da humanistične knjige, za razliko od tehničnih, s starostjo celo pridobivajo. Drug smisel pa je seveda dobeseden, če prevedemo pojem »humanizem« s slovensko besedo »človečnost«, ki nikoli ne zastari, in to kljub temu, da ima v sleherni dobi ne samo vnete zagovornike, ampak tudi strastne nasprotnike. Meni je lepše med zagovorniki.

Nekaj iz literature Jara Dolarja:

1. Življenje kliče: igra v štir- Bill-Belocerko- 1948 slv- drama
2. Na prelomu: novele in črtice Ingolič, Anton 1950 slv- monograf. publ.
3. Pesmi in napisi: izbor Glazer, Janko 1953 slv- poezija
4. Slovensko narodno gledališče - Slovensko naro- 1954 slv- zbornik
5. Kotorski mornarji Wolf, Friedrich 1957 slv- monograf. publ.
6. Senca v globeli ; The Shadow - Synge, John Mi- 1957 slv- drama
7. Knjižničarstvo na področju Maribora- Dolar, Jaro 1960 slv- članek/sestavek
8. Drobci s potovanja po Angliji Dolar, Jaro 1962 slv- članek/sestavek
9. Stanje in perspektive strokov- Dolar, Jaro 1962 slv- članek/sestavek
10. Knjiga, knjižničar in propaga- Dolar, Jaro 1963 slv- članek/sestavek
11. Kulturna zgodovina za študent- Dolar, Jaro 1963- slv- monograf. publ.
12. Kulturna zgodovina za študent- Dolar, Jaro 1963 slv- monograf. publ.
13. Ivan Cankar : 1876-1918-1968 - Berčič, Branko 1969 slv- monograf. publ.
14. Lenin in knjižnice Dolar, Jaro 1970 slv- članek/sestavek
15. Josip Rijavec Dolar, Jaro 1971 slv- članek/sestavek
16. Strokovno posvetovanje in XX.- Društvo biblio- 1971 slv- monograf. publ.
17. Vloga visokošolskih knjižnic Dolar, Jaro 1971 slv- članek/sestavek
18. Šolanje in vzgoja knjižničnih- Dolar, Jaro 1972 slv- članek/sestavek
19. Pavel Kalan : besede slovesa,- Dolar, Jaro 1974 slv- članek/sestavek
20. Teh naših dvesto let Dolar, Jaro 1974 slv- članek/sestavek
21. Zbornik Narodne in univerzite- 1974 slv- zbornik
22. Dr. Dušan Kermavner Dolar, Jaro 1975 slv- članek/sestavek
23. Ex libris Jaro Dolar Jozwik, Zbigni- 1975- slv- slikovno g.
24. Sociološki vidiki bibliotekar- Dolar, Jaro 1975 slv- članek/sestavek
25. Istra : zapiski s potovanja, - Dolar, Jaro ;P- 1976 slv- strokovna mon.
26. Moje delo je slutnja zarje : - Dolar, Jaro 1976 slv- monograf. publ.
27. Slovenski tiski na Koroskem :- 1976 slv- katalog
28. Dität e kulturës sllvene = S- 1977 alb- monograf. publ.
29. knjižnih razstavah, molčeči- Dolar, Jaro 1977 slv- članek/sestavek
30. Prvenci slovenske moderne Cankar, Ivan :- 1977 slv- monograf. publ.
31. Slovenska moderna Dolar, Jaro 1977 slv- monograf. publ.
32. Strokovno posvetovanje in XXI- Društvo biblio- 1977 slv- monograf. publ.
33. Knjige, knjige in samo knjige- Dolar, Jaro 1978 slv- članek/sestavek
34. branju - od Trubarja do Kre- Dolar, Jaro 1979 slv- članek/sestavek
35. Ob razstavi Kardeljevih del Dolar, Jaro 1979 slv- članek/sestavek
36. Babilonska, asirska in mezopo- Dolar, Jaro 1980 slv- katalog
37. Bevkova razstava v SAZU Dolar, Jaro 1980 slv- članek/sestavek
38. Pogled h Kopitarju : v Narodn- Dolar, Jaro 1980 slv- članek/sestavek
39. Razstavi v NUK in SAZU Dolar, Jaro 1980 slv- članek/sestavek
40. Okrog Pohorja : zapiski s pot- Dolar, Jaro 1981 slv- monograf. publ.
41. Mati revolucij Dolar, Jaro 1982 slv- članek/sestavek
42. Spomin človeštva Dolar, Jaro 1982 slv- monograf. publ.
43. Nedokončana diskusija o protestantski knjigi- Dolar, Jaro 1983 slv- separat
44. Ob razstavi Tisoč let slovens- Dolar, Jaro 1983 slv- monograf. publ.
45. Tisoč let slovenske pisane be- Dolar, Jaro 1983 slv- monograf. publ.
46. 16. stoletje - burno obdobje - Dolar, Jaro ;B- 1984 slv- katalog
47. Počitnice v Žetalah poleti 1929 - Dolar, Jaro 1984 slv- članek/sestavek
48. Starosvetna drobca iz Hotinje - Dolar, Jaro 1984 slv- članek/sestavek
49. Pesmi in napisi : izbor Glazer, Janko 1985 slv- monograf. publ.
50. From the treasury of the Slov- 1986 eng- katalog
51. Janko Lavrin : in memoriam Dolar, Jaro 1986 slv- članek/sestavek
52. Koledarček iz leta 1415 = Poc- 1986 lat- slikovno g.
53. Primož Trubar v besedi in sli- Pogačnik, Jože- 1986 slv- strokovna mon.
54. Drobec iz slovenske vojaške z- Dolar, Jaro 1988 slv- članek/sestavek
55. Heinrich Heine : katalog razs- 1988 slv- katalog
56. Ob Heinejevi razstavi v Ljubl- Dolar, Jaro 1988 slv- članek/sestavek
57. Primus Truber : der slowenisc- Fild, Horst A. 1988 ger- monograf. publ.
58. Rojstvo časnika : Ob 120-letn- Dolar, Jaro 1988 slv- članek/sestavek
59. "--- Kot Rimljan za časa Borg- Dolar, Jaro 1989 slv- članek/sestavek
60. CALENDARIETTO dell'anno 1415 - 1989 lat- slikovno g.
61. Capuchin treasure in Krško Dolar, Jaro 1989 eng- članek/sestavek
62. Izjava o zamejstvu Zlobec, Ciril - 1989 slv- članek/sestavek
63. Od Žunkovičevega patriotizma - Dolar, Jaro 1989 slv- članek/sestavek
64. Znanilci - branilci - skrunil- Dolar, Jaro 1989 slv- članek/sestavek
65. ZNANILCI - branilci - skrunil- Dolar, Jaro 1989 slv- monograf. publ.
66. Hrvatska kajkavska pisana in - Dolar, Jaro 1990 slv- članek/sestavek
67. Lep prispevek k našemu knjišt- Dolar, Jaro 1990 slv- članek/sestavek
68. Brižinski spomeniki - veliko - Dolar, Jaro 1991 slv- članek/sestavek
69. Individualnost naroda je njegov- Dolar, Jaro 1991 slv- članek/sestavek
70. Slovenski opomin k pokori : o- Dolar, Jaro 1991 slv- članek/sestavek
71. Anketa ob izidu petega zvezka- Milič, Jolka :- 1992 slv- članek/sestavek
72. Ob ostankih ljubljanske jezui- Dolar, Jaro 1992 slv- monograf. publ.
73. Ob ostankih ljubljanske jezui- Dolar, Jaro 1992 slv- članek/sestavek
74. Knjižnica frančiškanskega sam- Dolar, Jaro 1993 slv- prisp. na konf.
75. Alkimija, sveta veda naša : a- Mušič, Drago :- 1994 slv- katalog
76. Dvanajst velikih Slovencev Dolar, Jaro ;K- 1994 slv- strokovna mon.
77. Medicina in literatura Dolar, Jaro 1995 slv- članek/sestavek
78. Pogovor s profesorjem Jarom D- Dolar, Jaro 1995 slv- članek/sestavek
79. Spomini: v predverju litera- Dolar, Jaro 1995 slv- dokumentar.lit.
80. Oviram in zaprekam navkljub Dolar, Jaro 1996 slv- članek/sestavek
81. Samostanska knjižnica Berčič, Branko- 1996 slv- članek/sestavek
82. Calendae Batič, Jerneja 1998 slv- monograf. publ.
83. Prijateljice imam --- : legen- Dolar, Jaro 1999 slv- monograf. publ.
84. Še en jubilej Dolar, Jaro 1999 slv- članek/sestavek
85. V spomin slovenske igralka Mi- Dolar, Jaro 1999 slv- članek/sestavek
86. Danilo Gorinšek - jubilent Dolar, Jaro 2000 slv- članek/sestavek
87. Jože Mlakar je mrtev Dolar, Jaro 2000 slv- članek/sestavek
88. Ob umetniškem jubileju Slave Gorinškove - Dolar, Jaro 2000 slv- članek/sestavek

Opombe:

*1: Izbrisani, a v kulturnem spominu

(objavljen odlomek v komentarjih spletne konference tednika *Mladina - Nekateri je treba izbrisati*, 2003)

O slovensko izbrisanih in krivično politično preganjanih, o katerih naj bi prevladovala nekakšna epizodno zgodovinska amnezija (pozaba, bolezen pozabljanja), je spregovoril Janez Janša takole: "Spomnil bi spoštovane kolegice in kolege, ki so zahtevali današnjo izredno sejo, da nikoli doslej še niso zahtevali takšne seje, ko je šlo za odpuščene delavce, za žrtve vojnega nasilja, za veterane vojne za Slovenijo." In pri tem je mogoče mestno mariborsko omeniti, kako so poskušali izbrisati najprej po 2. svetovni vojni nasilni oblastniki - Maistrove borbe, kakor da jih (tudi poimenoma) ni bilo - kakor je bil primeroma naš junaški dedek IVAN GAJŠEK; drugi val je sledil v zgodovinski in

političnopolijski pozabi, ko so izpuščali iz javnosti naše očete, kakor sta bila moj očka AVGUST GAJŠEK in mama ANA. Tretji val pozabe, ki še po svoje kar traja, zlasti v lokalnih kakor kronikah mest, je bil z izbrisom iz notranjezadevnih ali matičnoobčinskih spiskov po udbaškem vrhnjem in dogovorjeno administrativnem ukazu: sam sem bil v rojstnem mestu uradno kot VLADIMIR GAJŠEK tako rekoč NEZNANA OSEBA na mariborski mestni občini ali na notranjem oddelku mesta Maribor: če bi me kdo pospravil, me preprosto ne bi bilo in sploh nikoli uradno kakor da ne bi obstajal. Zadnjo lustracijo je samovoljno ne le nad mano, ampak tudi nad poznanimi pisatelji in kulturniki v Mariboru, v dogovoru z Dragom Jančarjem - naročnikom, izvedel sestavljalec Mariborske knjige, pesnik krajevne skupnosti, kakor mu pravijo, ki je uvrstil v to knjigo vse člane proslule mariborske peterice, izpustil pa je primeroma zanalašč pesnika Miroslava Slano Miroso, pesnika Toneta Dodleka, pesnika Hermana Vogla... ali pisatelje Janeza Švajncerja, Milana Kajča, Oskarja Hudalesa, Nado Gaborovič...Ideološki izbris imen se torej nadaljuje... Tudi akademika Josip Vidmar in Bratko Kreft sta kot predsednik in podpredsednik Boršnikovega srečanja slovenskih gledališč v uradnih publikacijah tega festivala povsem neznana, ker sta izbrisana...

* 2: **Zgodovinski priročnik dr. B. Hartmana...**

(objavljen odlomek v komentarjih spletne konference tednika *Mladina* – Šolski priročniki: General Rudolf Maister - Infomedija Filming, LJ 2002, 93 str., 6990,00 SIT - Bruno Hartman, 2002)

*Mladi! Da ste pripravljeni: meča ne dajte nikoli iz desnice
naše pravice nikoli iz zenice!*

General Rudolf Maister (Infomedija Filming, LJ 2002, 93 str., 6990,00 SIT), knjižica kot učni priročnik dr. Bruna Hartmana je tukaj "mladinsko" ocenjen z merili prebodelega vampa, ne pa bistrice glavce, ki bi se zanimala za "novejšo" zgodovino. Je res ta Hartmanov zgodovinski priročnik, kot se zdi nekemu obregljivemu Mihaelu Bregantu, samo "skrupucalo", vendar s klicajem na koncu!? Kako da bi bila Hartmanova knjižica o generalu Rudolfu Maistru kakorkoli "skrupucalo", pa obregljivo obregljivi Mihael Bregant nikjer ne pove, verjetno namreč ne mara ne poljudnega zgodovinopisja in ne pozna niti dovolj zgodovine; kaj šele "očitek", ki ga ne štejemo resno, da ne bi znal neki bivši ravnatelj Univerzitetne knjižnice v Mariboru, dramaturg, lektor, profesor slovenščine in univerzitetni profesor bibliotekarstva, sicer doktor slavistike, urednik... - pisati pravilno niti svojilnih zaimkov - "Da bi se le še Hartman malo kultiviral - posebej glede svojilnih zaimkov. -"?! Kakšne so te manire, Mihael Bregant?! - če odmislimo vsaj 800 bibliografskih enot dr. Bruna Hartmana, in to v znanstvenih publikacijah! Neverjetno.

Mladina je tokrat zdrsnila v kritikastrskem natolcevanju pod kritiko. Dr. Brunu Hartmanu pa za vse zgodovinarsko in slavistično delo lahko samo iskreno čestitamo.

* 3: **Etični kodeks slovenskih knjižničarjev**

Osnovna etična načela so ljudje v zgodovini izpovedovali in oblikovali v kratka in razumljiva življenjska vodila, ki so temelji za sožitje med ljudmi. Tudi slovenski knjižničarji smo iz osnovnih etičnih načel izoblikovali etični kodeks za našo stroko. Njegov namen je oblikovati in graditi osebnost knjižničarja, ki ni odvisna od trenutnih družbenih razmer.

Smisel in vrednost knjižničarskega dela je v zagotavljanju temeljev za razvoj civilizacije, kar knjižničarji uresničujemo z ohranjanjem in posredovanjem zapisanih človekovih znanj in spoznanj. Zavedajoč se svoje vloge in soodgovornosti za razvoj družbe, svojega naroda in vsakega posameznika, sprejemamo slovenski knjižničarji ta kodeks poklicne etike, da na temelju njegovih etičnih načel oblikujemo sebe, svoj odnos do poklicnih kolegov, uporabnikov in do družbenega okolja.

I. člen: Knjižničar oblikuje svojo osebnost v skladu s splošno veljavnimi etičnimi načeli. Njegove strokovne odločitve in ravnanje izhajajo izključno iz poklicnih nagibov.

II. člen: Knjižničar nenehno izpopolnjuje svoje strokovno znanje in ustvarjalno prispeva k razvoju knjižničarske stroke in njene dejavnosti. Zaveda se pripadnosti knjižničarski stroki in s svojim strokovnim delom prispeva k utrjevanju njenega ugleda in kolektivnega duha.

III. člen: Knjižničar daje podporo svojim poklicnim kolegom in spoštuje njihovo strokovno znanje. Z besedami in dejanji se zavzema za tiste, ki so v težavah zaradi spoštovanja načel tega kodeksa. Spoštuje tudi etična načela in strokovno znanje pripadnikov drugih poklicev.

IV. člen: Knjižničar si prizadeva dosežati cilje svoje ustanove in nesporazume rešuje v odkritem in enakopravnem dialogu v njej sami. V javnosti je do svoje ustanove lojalen in s svojim delovanjem prispeva k njenemu ugledu. Kadar mora knjižničar izbirati med interesi svoje ustanove in osnovnimi načeli poklicne etike, daje prednost etičnim načelom.

V. člen: Knjižničar skladno s cilji in možnostmi svoje ustanove uporabnikom zagotavlja najvišjo možno kakovost storitev ter povečuje njihovo dostopnost, učinkovitost in raznovrstnost.

VI. člen: Knjižničarjev odnos do uporabnika temelji na enakopravnosti, nepristranskosti ter spoštovanju tako na strokovni kot človeški ravni. Enako ravnanje knjižničar pričakuje od uporabnika.

VII. člen: Knjižničar varuje uporabnikovo zasebnost glede osebnih podatkov, iskanih gradiv in informacij.

VIII. člen: Knjižničar se zavzema za prost pretok gradiv in informacij, vendar ne odgovarja za posledice, ki izhajajo iz njihove uporabe.

IX. člen: Knjižničar nasprotuje vsem poskusom uvajanja cenzure in drugih strokovno neutemeljenih omejitev pri pridobivanju in posredovanju informacij.

X. člen: Knjižničar ne zlorablja svojega delovnega mesta in položaja za osebno okoriščenje.

XI. člen: Upoštevanje načel tega etičnega indeksa je moralna obveznost in poklicna dolžnost slovenskih knjižničarjev.

XII. člen:

Knjižničarju ali uporabniku, ki ima težave zaradi uveljavljanja načel tega kodeksa, bo strokovno združenje knjižničarjev nudilo moralno in pravno pomoč. Kršitve tega kodeksa razrešuje častno razsodišče strokovnega združenja.

Etični kodeks slovenskih knjižničarjev je bil sprejet na skupščini Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, na Bledu, 8. novembra, 1995.

*** 4: Manifest Zveze bibliotekarskih društev Slovenije o razvoju slovenskega knjižničarstva** (Sprejet na skupščini ZBDS, 17.9.2004)

Knjižničarji v Sloveniji kot del slovenske in svetovne družbe opravljamo svoje poslanstvo za sedanost in prihodnost. Pot v humano družbo, ki so jo za nas gradili naši predhodniki, nadaljujemo zavedajoč se dosedanjega in prihodnjega pomena našega dela za celosten razvoj Slovenije in sveta.

Poslanstvo

Z namenom razvijati znanje in sposobnosti prebivalstva Slovenije kot najpomembnejšega nacionalnega bogastva bodo knjižnice vsem prebivalcem zagotavljale enake možnosti za dostop do publikacij in informacij na vseh medijih ter zadovoljevale njihove kulturne, informacijske, izobraževalno-raziskovalne, komunikacijske in socialne potrebe. S tem bodo omogočale njihov osebnostni razvoj, ne glede na njihove finančne, intelektualne ali druge zmožnosti oziroma potrebe.

Zato bodo knjižnice tudi v prihodnje kot kulturna središča spodbujale bralno kulturo in vseživljenjsko pismenost prebivalstva. Kot specializirani informacijski centri bodo razvijale lastne informacijske storitve in proizvode, kot socialna središča pa bodo uporabnikom omogočale socialne stike in medsebojno izmenjavo mnenj.

V skladu z načeli profesionalne etike se bodo knjižnice zavzemale za humani razvoj celotne družbe.

Razvojne usmeritve in cilji

Kakovost življenja

Vedno večje zaostajanje humanega razvoja za razvojem vrhunske tehnologije lahko ogrozi kakovost življenja. Knjižnice, ki so tradicionalno nevtralne zbiralke, ohranjevalke in posredovalke znanja, lahko s človeku prijazno uporabo vrhunske tehnologije pospešujejo humani razvoj družbe.

Po tej usmeritvi, ki izhaja iz težnje po uravnoteženosti humanega razvoja družbe z njenim tehnološkim razvojem, morajo knjižnice v svojih okoljih postati bolj prepoznavne.

Informacijska družba

Proces nastajanja informacijske družbe je povezan s spreminjanjem sistema vrednot in s tem tudi odnosa do znanja. Knjižnice bodo sicer ohranile svojo dosedanjo vlogo, vendar pa bodo morale pri uresničevanju svojega poslanstva tekmovali z organizacijami, ki jim bo posredovanje znanja predstavljalo vir dohodka. Poleg opravljanja tradicionalnih nalog bodo prevzemale tudi nove:

- uvajale bodo tehnološke novosti in nove metode dela ter ob smiselni rabi informacijske tehnologije še naprej vestno zbirale, shranjevale, predstavljale in posredovale obstoječa in nastajajoča znanja;
- ohranjale in razvijale bodo uporabniku prijazno podobo, se zavzemale za vrednote, kot so splošna dostopnost do informacij, razvijanje bralne kulture in vseživljenjske pismenosti, svoboda uporabe in interpretacije znanja, enakopravnost pri predstavljanju uveljavljenih in alternativnih znanj ter varovanje zasebnosti;
- s pravočasnim in ustreznim odzivom na zahteve časa bodo smiselno povezovale različne informacijske in druge dejavnosti s tradicionalnimi dejavnostmi knjižnic in pri tem ohranjale ravnovesje med zavezanostjo svojemu poslanstvu in ekonomsko uspešnostjo svoje dejavnosti;
- ohranjale bodo svoje bogate zbirke na vseh nosilcih zapisov za prihodnje rodove, jih varovale pred zlorabami in jih preoblikovale v vsem dostopne in razumljive prikaze človeške dejavnosti.

Nacionalna identiteta in multikulturalnost

Knjižnice ustvarjalno prispevajo k vzpostavljanju, ohranjanju in promociji slovenske nacionalne identitete in multikulturalnosti slovenskega prostora. Zato bodo še posebej skrbno zbirale, hranile in promovirale knjižnično gradivo, ki je kulturna dediščina oziroma kulturni spomenik.

Medkulturno izmenjavo in toleranco bodo spodbujale z nabavno politiko, ki se odziva na potrebe vsega prebivalstva svojega okolja, organizacijo kulturnih prireditev za pripadnike vseh etničnih skupnosti ter s popularizacijo njihove kulturne ustvarjalnosti.

Strokovno sodelovanje

Nacionalno strokovno združenje povezuje knjižničarje, knjižnice in strokovna društva. Zavzemalo se bo za uveljavitev deklaracij, manifestov in drugih dokumentov knjižničarske stroke v praksi, zato bo mora prevzeti vidno vlogo v procesih javnega odločanja in enakovredno sodelovati pri sprejemanju družbenih odločitev. Zato si bo prizadevalo za:

- strokovno povezovanje na državnem in mednarodnem nivoju;
- povezovanje in krepitev zavesti o pripadnosti nacionalnemu združenju, ustrezno vrednotenje knjižničarskega dela v družbi, utrjevanje strokovne samozavesti in za uveljavljanje načel etičnega kodeksa, strokovnih standardov in smernic;
- dodeljevanje licenc v knjižničarski stroki, za enotne strokovne nazive in za ustrezno medresorsko usklajenost pri njihovem priznavanju ter za oblikovanje, uveljavljanje in priznavanje novih bibliotekarskih poklicev;
- priznanje združenja kot strokovnega telesa za verifikacijo programov neformalnega izobraževanja knjižničarjev in uporabnikov knjižnic;
- raziskovanje, izobraževanje in publicistično dejavnost na področju knjižničarstva;
- spodbujanje ustvarjalnega dela tudi s podeljevanjem nagrad in priznanj za vrhunske dosežke v stroki;
- uresničevanje sindikalnih pravic knjižničarskih delavcev.

Izobraževanje, spopolnjevanje in raziskovanje

Hiter razvoj stroke, informacijske in komunikacijske tehnologije, nosilcev zapisov informacij in spreminjanje potreb uporabnikov knjižnic zahtevajo stalno strokovno spopolnjevanje zaposlenih v knjižnicah.

Formalno in neformalno izobraževanje ter strokovno spopolnjevanje knjižničarjev bo organizirano tako, da bo spodbujalo znanstveno raziskovalno delo, sledilo novim znanstvenim in strokovnim spoznanjem, spreminjajoči se vlogi knjižnic v družbi in potrebam po novih znanjih. Zato si bo knjižničarska stroka prizadevala za:

- razvoj takšnega sistema formalnega in neformalnega izobraževanja in strokovnega spopolnjevanja knjižničarjev, ki bo upošteval sodobne mednarodne smernice stroke in potrebe svojega okolja; usklajen bo s potrebami stroke in bo vzpodbujal znanstveno raziskovalno delo;
- vzpodbujanje permanentnega izobraževanja knjižničarjev in njegovo ustrezno vrednotenje pri kariernem razvoju zaposlenih v knjižnicah;
- ustrezen sistem preverjanja usposobljenosti kandidatov za vstop in delo v stroki;
- razvijanje, oblikovanje in izvajanje programov izobraževanja in usposabljanja uporabnikov, zlasti za informacijsko pismenost.

Sodelovanje z okoljem

Prepoznavnost knjižnic v njihovem okolju je predpogoj za uresničevanje njihovega poslanstva. Njihovo delovanje mora biti vseskozi usmerjeno k uporabnikom, hkrati pa morajo čimbolj gospodarno ravnati s svojimi viri in skrbeti za njihovo razpoložljivost tudi v prihodnje. Zato bodo knjižnice:

- v okviru strateškega načrtovanja in vodenja natančno proučile svojo lastno organizacijo in okolje ter oblikovale ponudbo svojih storitev in izdelkov po meri uporabnikov;
- oblikovale strategije komuniciranja in dobrih odnosov z različnimi javnostmi: z zaposlenimi, matičnimi organizacijami, uporabniki, lokalno in državno upravo, verskimi in političnimi organizacijami, civilno družbo, profesionalnimi združenji, sponzorji in donatorji, poslovnimi partnerji in drugimi;

- javnost informirale o svoji dejavnosti ter tudi s tem ozaveščale okolje o vlogi in pomenu knjižnic za skladen tehnološki in humani razvoj družbe;
- poudarjale koristi, ki jih njihovo delovanje prinaša okolju, in s tem ustvarjale zavest o knjižnicah kot pomembnem dejavniku razvoja humane družbe ter tako dosegle prepoznavno mesto v strateških načrtih in drugih razvojnih dokumentih širše skupnosti in matičnih organizacij;
- s promocijo svoje dejavnosti, ki temelji na uporabniku prijazni knjižnici, ustvarjale pozitivno podobo v javnosti in s tem dosegle podporo pri pridobivanju virov za svoje delovanje.

Upravno politično okolje

Knjižnice morajo delovati kot enakovreden sooblikovalec družbenih sprememb in sodelovati pri razvoju svojega okolja. Vzpostaviti morajo ustrezne oblike in načine vpliva na organe odločanja v okviru upravnih in političnih struktur. Zato si bodo prizadevale:

- da bo knjižnična dejavnost našla ustrezno mesto v nacionalnih in drugih razvojnih programih države ter v načrtih političnih in sindikalnih organizacij;
- za vzpostavitev nadresornega organa na državni ravni, ki bo pristojen za usklajen razvoj slovenskega knjižničnega sistema;
- za vzpostavitev ustreznih služb za knjižnice pri vseh ministrstvih, pristojnih za knjižnice;
- za ustrezno zastopanje knjižničarjev v vseh organih in delovnih telesih, ki usmerjajo in odločajo o razvoju knjižničarstva na državni in lokalni ravni ter v okviru organizacij, v katerih knjižnice delujejo.

Za uresničitev manifesta se bodo knjižničarji, knjižnice in knjižničarska društva povezovali z vsemi organizacijami, združenji in društvi, ki imajo sorodne cilje, predvsem s področja kulture, izobraževanja in znanosti.

*** 5: Statut Zveze bibliotekarskih društev Slovenije določa v II. namenu, vlogi in nalogah zveze:**

9. člen: Zvezo ustanovijo društva z namenom, da v njej in z njeno pomočjo:

- rešujejo strokovna vprašanja skupnega pomena,
- spremljajo bibliotekarsko znanost in sodelujejo pri njenem razvoju,
- strokovno dvigajo raven knjižničarske dejavnosti,
- sodelujejo pri razvoju knjižnične mreže in knjižničnega informacijskega sistema v Sloveniji,
- vzpodbujajo medsebojno sodelovanje med člani,
- medsebojno povezujejo člane pri skupnem strokovnem delovanju,
- sodelujejo pri šolanju oziroma izobraževanju strokovnega kadra.

10. člen Zveza dosega namen, zaradi katerega je bila ustanovljena, tako da:

- skrbi za informiranje članov o zadevah skupnega interesa,
- koordinira delo med posameznimi društvi in krepi njihovo sodelovanje,
- skrbi za uveljavljanje strokovnih standardov in normativov ter etičnega kodeksa slovenskih knjižničarjev,
- organizira strokovna predavanja, posvetovanja in seminarje s področja delovanja Zveze,
- izdaja strokovne publikacije v skladu z veljavnimi predpisi,
- sodeluje z državnimi oz. upravnimi organi, ko gre za urejanje zadev s področja knjižničarstva,
- sodeluje z mednarodno knjižničarsko organizacijo IFLA in drugimi sorodnimi organizacijami in društvi doma in v tujini,
- izvaja dogovorjene skupne akcije na področju delovanja Zveze,
- sodeluje pri oblikovanju predlogov, povezanih z zakonodajo na področju knjižničarstva.

*** 6: Ferdo Filipič**, oče sošolke Vladimirja Gajška, Marjane Filipič, v Mariboru priznani organizator glasbenega in kulturnega življenja, zavzet zlasti za razvoj Glasbene mladine Maribor.